

BALLETT

MOODSAD MAKSAMERELASED: Pintsaklipslased karjääriredelite taustal.

Meie rahvuslik puuk

Mai Murdmaa asendas maksamerelased rahaahnete pintsaklipslastega

Eduard Tubina ballett
"Kratt"

Libretist ja koreograaf-lavastaja Mai Murdmaa. Muusikaline juht ja dirigent Paul Mägi. Kunstnikud Mai Murdmaa ja Jane Kaas. Valguskunstnik Airi Eras. Osades Aivar Kallaste, Viesturs Jansons, Vladimir Arhangeliski, Vitali Nikolajev, Lemme Järvi, Tatjana Järvi, Kristina Kriit. Rahvusoperi ballett ja sümfooniaorkester
Rahvusoperis Estonia 8. oktoobril

Kui eesti esimene ja senijani parimaks peetav ballett, Eduard Tubina "Kratt" esmakordselt Estonias lavale jõudis, kestis selle lavaelu vaid kuuenda etenduseni saatuslikul 9. märtsil 1944. Teater pommitati põlema, partituur hävis tules, teiste seas varjendisse pagunud Kuradi kostüümis tantsijat tahtis paanikas rahvas tänavale ajada.

Juba aasta varem Vanemuises saatsid "Krati" lavastust ebatavalised asjaolud: nimitegelane (Velda Otsus) väänas esietenduse eel jala välja, Tubin kohtas massiliselt musti kasse ning oleks esietenduse õhtu tormis peaaegu murduva puu alla jäänud.

Rahapsühhoosi vastu

Tubina muusika atraktiivsus on

lipslaste keskele jõudvad Peremees ja "kuratlikud" tegelased.

Esietendus tekitas vastukäivaid tundeid, teises vaatuses välja käidud ideede mõjul jäi aga peale pigem tunnustus Murdmaa aadressil. Lavastuses on tugevaid sümboleid, aga loo teostus jääb kohati venima. Koreograafias, mis on sulam rahvatantsu elementidest, klassikalisest balletist ja võtetest, mida võiks modernballeti laia mõiste alla ühendada, kohtab rõõmustavalt häid mõtteid. Baleeriinide esituses oli nii kobamist kui ka nauditavalt head vormi.

Kratt – **Aivar Kallaste** ja Peremees – **Viesturs Jansons** on meelde jäävad kujud. Murdmaa on hästi jälgitavaks teinud Krati elustumise – pisuhänna liikumine muutub järjest osavamaks, kuigi teatud asjakohane kaltsunukuliiklus ja nurgelisus jääb alles. Kratt on Peremehele nagu nõudlik armuke, kes osutab teeneid, aga vastu nõuab hingehinna. Androgüünne sulane (kannataja, poeet, südametunnistus) **Vladimir Arhangeliski** esituses esindab habrast ilu, vastandina kohati lausa jõhkrale ja vägivaldsele tantsukeelele. Just viimasega mõjub Kuradi – **Vitali Nikolajev** – koreograafia: kõrged hüpped ja hullumeelsed pöörded õhus. Krati ja Kuradi liikumises valitseb võitja, üleoleja stiil. Teise vaatuse pintsaklipslaste (originaalis maksamerelased) koreograafias ilm-

kas kõrva jaoks väärtusi looma. Neljakümnendatel isegi liiga moodsaks peetud "Kratt" põhineb eesti rahvamuusikal, mis on peapõhjusi, miks teos on üks "rahvusliku muusikaparandi" kõrge-malt hinnatud esindajaid. Tubina meisterliku orkestratsiooniga, kujundlikus elavas keeles muusika kõlas esietendusel enamasti nagu heatasemelisel sümfooniakontserdil.

Karjääriredelite kütkes

Valesti teeb see, kes lahku pära-st esimest vaatust, oletades, et ka teine on küllastunud romantiliste muinasnoorte murumängudest ja kiigeminutitest. Esimeses vaatuses tundub see Krati-liini kõrval mõtetult pikk ja liialdatult rahvuslik-lüüriline (mitmele Mai Murdmaa heale leiule vaatamata), aga selle-ta poleks teisel poolel vajalikku konteksti. Teises vaatuses on pikk ja igavaks minev Sulase stseen sooloviili (**Kristina Kriit**) saatel ning maitsetuks kiskuv rahakoristajate dialoog (kõnetekst balletis), aga ka mõõdukalt efektne raha loopiva Krati lend üle lava ning mis peamine – mäng redelitega. Mitu suurt ratastel "karjääriredelit" hakkab tööle uue aja raha-ihalejate sümbolina. Üle pikali lükatud redelite toimub pintsaklipslaste tõkkejooks, nende kõrval kägistab Kratt Peremehe.

Balleti lõpus pärast punase

Kui eesti esimene ja seniajani parimaks peetav ballett, Eduard Tubina "Kratt" esmakordselt Estonias lavale jõudis, kestis selle lavaelu vaid kuuenta etenduseni saatuslikul 9. märtsil 1944. Teater pommitati põlema, partituur hävis tules, teiste seas varjendisse pagenud Kuradi kostüümis tantsijat tahtis paanikas rahvas tänavale ajada.

Juba aasta varem Vanemuises saatsid "Krati" lavastust ebatavalised asjaolud: nimitegelane (Velda Otsus) väänas esietenduse eel jala välja, Tubin kohtas massilisel musti kasse ning oleks esietenduse õhtu tormis peaaegu murduva puu alla jäänud.

Rahapsühhoosi vastu

Tubina muusika atraktiivsus on olnud suurem ebausust ja hirmust, säilinud orkestrihääle järgi Rootsist taastatud teost on hiljem korduvalt lavastatud. Nüüdse Estonia lavastuse libreto kirjutas **Mai Murdmaa** praeguse aja rahapsühhoosi ajal. Esimese vaatuse tegevus toimub muinasajal, teise oma kaasaja bürooõhustikus. Neid ühendavad rahanälja teema ning talumurult pintsak-

Kratt – **Aivar Kallaste** ja **Peremees – Viesturs Jansons** on meelde jäävad kujud. Murdmaa on hästi jälgitavaks teinud Krati elustumise – pisuhänna liikumine muutub järjest osavamaks, kuigi teatud asjakohane kaltsunukulikkus ja nurgelisus jääb alles. Kratt on Peremehele nagu nõudlik armuke, kes osutab teeneid, aga vastu nõuab hingehinna. Androgüünne sulane (kannataja, poet, südametunnistus) **Vladimir Arhangelski** esituses esindab habrast ilu, vastandina kohati lausa jõhkrale ja vägivaldsele tantsukeelele. Just viimasega mõjub Kuradi – **Vitali Nikolajev** – koreograafia: kõrged hüpped ja hullumeelsed pöörded õhus. Krati ja Kuradi liikumises valitseb võitja, üleoleja stiil. Teise vaatuse pintsakdipslaste (originaalis mak-samerelased) koreograafias ilmneb kohati ootamatu koomika, väljendades raha nimel rabelemise tótrust. Välimuselt on Peremehe käsitööna valminud Kratt päris usutav puuslik, veripunases valguses ilmuv Kuradi saatjaskond pärineb hirmutavatest fantaasiatest (või filmist "Babylon 5").

Orkestris jäid sissejuhatuses mitmed partiid loiuks, edaspidi läks muusika hästi käima ja hak-

esimene vaatust, oletades, et ka teine on küllastunud romantiliste muinasnoorte murumängudest ja kiigeminutitest. Esimeses vaatuses tundub see Krati-liini kõrval mõtetult pikk ja liialdatult rahvuslik-lüürliline (mitmele Mai Murdmaa heale leiule vaatamata), aga selle ta poleks teisel poolel vajalikku konteksti. Teises vaatuses on pikk ja igavaks minev Sulase stseen sooloviili (**Kristina Kriit**) saatel ning maitsetuks kiskuv rahakoristajate dialoog (kõnetekst balletis), aga ka mõõdukalt efektna raha loopiva Krati lend üle lava ning mis peamine – mäng redelitega. Mitu suurt ratastel "karjääriredelit" hakkab tööle uue aja raha-halejate sümbolina. Üle pikali lükatud redelite toimub pintsakdipslaste tõkkejooks, nende kõrval kägistab Kratt Peremehe.

Balleti lõpus, pärast punase Kuradi rõõmupuhangut saagiks saadud hingede üle saabub katarsise hetk viuldajaga ilusa põhjamaise tähistaeva taustal. Libreto lõpulause "igikestvast edasivii-vast inimpürgimusest" pani kartma, et lõpp tuleb väga pateetiline, aga õnneks oli leitud väljapeetumas stiilis lahendus.

ANNELI REMME

AREEN 14. OKTOOBER 1999

Eesti Ekspress